

1. Odredite intervale konveksnosti, intervale konkavnosti i prijevojne točke (ako postoje) sljedećih realnih funkcija:
  - a) $f_1(x) = x^2 + 1;$
  - b) $f_2(x) = 1 - x^2;$
  - c) $f_3(x) = e^x + 1;$
  - d) $f_4(x) = \ln x;$
  - e) $f_5(x) = \operatorname{ch} x;$
  - f) $f_6(x) = \operatorname{sh} x;$
  - g) $f_7(x) = \sin x;$
  - h) $f_8(x) = \cos x;$
  - i) $f_9(x) = \operatorname{tg} x;$
  - j) $f_{10}(x) = \operatorname{ctg} x;$
  - k) $f_{11}(x) = \arcsin x;$
  - l) $f_{12}(x) = \arccos x;$
  - m) $f_{13}(x) = \operatorname{arctg} x;$
  - n) $f_{14}(x) = \operatorname{arcctg} x.$
2. U prijevojnim točkama krivulje $K \dots y = x^4 - 2 \cdot x^3 + 2 \cdot x - 1$ povučene su tangente na krivulju. Izračunajte površinu lika kojega sve povučene tangente zatvaraju s osi ordinata.

Rezultati zadataka

Zadatak 1.

- a) $f_1''(x) = 2$, pa je f_1 konveksna na skupu $\mathbb{R}$.
- b) $f_2''(x) = -2$, pa je f_2 konkavna na skupu $\mathbb{R}$.
- c) $f_3''(x) = e^x > 0$, za svaki $x \in \mathbb{R}$, pa je f_3 konveksna na skupu $\mathbb{R}$.
- d) Očito je $D_{f_4} = \langle 0, +\infty \rangle$ i $f_4''(x) = -\frac{1}{x^2}$. Budući da za svaki $x \in D_{f_4}$ vrijedi nejednakost $f_4''(x) < 0$, f_4 je konkavna na D_{f_4} .
- e) Očito je $f_5'' = f_5$. Budući da za svaki $x \in \mathbb{R}$ vrijedi $\sin x > 0$, f_5 je konveksna na skupu $\mathbb{R}$.
- f) Očito je $f_6'' = f_6$. Jednadžba $\sin x = 0$ ima jedinstveno rješenje $x = 0$. Za svaki $x < 0$ je $\sin x < 0$, a za svaki $x > 0$ je $\sin x > 0$. Stoga je $T = (0, 0)$ prijevojna točka grafa funkcije f_6 . f_6 je konkavna na $\langle -\infty, 0 \rangle$, a konveksna na $\langle 0, +\infty \rangle$.
- g) Očito je $f_7'' = -f_7$. Jednadžba $\sin x = 0$ ima rješenja $x_k = k \cdot \pi$, $k \in \mathbb{Z}$. Definiranjem $t_k := (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}$, $k \in \mathbb{Z}$, lako se provjere nejednakosti $f_7''(t_{2k}) = -1 < 0$ i $f_7''(t_{2k+1}) = 1 > 0$, pa su prijevojne točke $T_k = (k \cdot \pi, 0)$, $k \in \mathbb{Z}$. Intervali konkavnosti su svi intervali oblika $\langle 2 \cdot k \cdot \pi, (2 \cdot k + 1) \cdot \pi \rangle$, a intervali konveksnosti su svi intervali oblika $\langle (2 \cdot k - 1) \cdot \pi, 2 \cdot k \cdot \pi \rangle$, $k \in \mathbb{Z}$.
- h) Očito je $f_8'' = -f_8$. Sva rješenja jednadžbe $\cos x = 0$ su $x_k = (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}$, $k \in \mathbb{Z}$. Definiranjem $t_k := k \cdot \pi$, $k \in \mathbb{Z}$, lako se provjere nejednakosti $f_8''(t_{2k}) = 1 > 0$ i $f_8''(t_{2k+1}) = -1 < 0$, pa su prijevojne točke $T_k = \left((2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}, 0 \right)$, $k \in \mathbb{Z}$. Intervali konveksnosti su svi intervali oblika $\left\langle (4 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}, (4 \cdot k + 3) \cdot \frac{\pi}{2} \right\rangle$, a intervali konkavnosti su svi intervali oblika $\left\langle (4 \cdot k - 1) \cdot \frac{\pi}{2}, (4 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2} \right\rangle$, $k \in \mathbb{Z}$.
- i) Deriviranjem se dobije $f_9''(x) = \frac{2 \cdot \sin x}{\cos^3 x}$. Sva rješenja jednadžbe $f_9''(x) = 0$ su $x_k = k \cdot \pi$, $k \in \mathbb{Z}$. Definiranjem $t_k := (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{4}$ lako se provjere nejednakosti $f_9''(t_{2k}) > 0$ i $f_9''(t_{2k+1}) < 0$. Stoga su prijevojne točke $T_k = (k \cdot \pi, 0)$, $k \in \mathbb{Z}$. Budući da je $D_{f_9} = \mathbb{R} \setminus \left\{ (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2} : k \in \mathbb{Z} \right\}$, intervali konveksnosti su svi intervali oblika $\left\langle k \cdot \pi, (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2} \right\rangle$, a intervali konkavnosti su svi intervali oblika $\left\langle (2 \cdot k - 1) \cdot \frac{\pi}{2}, k \cdot \pi \right\rangle$, gdje je $k \in \mathbb{Z}$.

- j) Deriviranjem se dobije $f_{10}''(x) = \frac{2 \cdot \cos x}{\sin^3 x}$. Sva rješenja jednadžbe $f_{10}''(x) = 0$ su dana izrazom

$x_k = (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}$, $k \in \mathbb{Z}$. Definiranjem $t_k := (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{4}$, $k \in \mathbb{Z}$ lako se provjere nejednakosti $f_{10}''(t_{2k}) > 0$ i $f_{10}''(t_{2k+1}) < 0$. Stoga su prijevojne točke $T_k = \left((2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}, 0 \right)$, $k \in \mathbb{Z}$. Budući da je $D_{f_{10}} = \mathbb{R} \setminus \{k \cdot \pi : k \in \mathbb{Z}\}$, intervali konveksnosti su svi intervali oblika $\left\langle k \cdot \pi, (2 \cdot k + 1) \cdot \frac{\pi}{2} \right\rangle$, a intervali konkavnosti su svi intervali oblika $\left\langle (2 \cdot k - 1) \cdot \frac{\pi}{2}, k \cdot \pi \right\rangle$, gdje je $k \in \mathbb{Z}$.

Očito, funkcije tangens i kotangens imaju iste intervale konveksnosti i konkavnosti, ali različite prijevojne točke.

- k) Deriviranjem se dobije $f_{11}''(x) = \frac{x \cdot \sqrt{1-x^2}}{(1-x^2)^2}$. Jednadžba $f_{11}''(x) = 0$ ima jedinstveno rješenje

$x = 0$. Definiranjem $t_1 = -\frac{1}{2}$ i $t_2 = \frac{1}{2}$ lako se provjere nejednakosti $f_{11}''(t_1) < 0$ i $f_{11}''(t_2) > 0$. Stoga je $T = (0, 0)$ prijevojna točka. Budući da je $D_{f_{11}} = [-1, 1]$, f_{11} je konkavna na intervalu $\langle -1, 0 \rangle$, a konveksna na intervalu $\langle 0, 1 \rangle$. (Za $x \in \{-1, 1\}$ f_{11}'' nije definirana, pa u tim točkama f_{11} ne može biti niti konkavna niti konveksna.)

- l) Deriviranjem se dobije $f_{12}''(x) = -\frac{x \cdot \sqrt{1-x^2}}{(1-x^2)^2}$. Jednadžba $f_{12}''(x) = 0$ ima jedinstveno rješenje

$x = 0$. Definiranjem $t_1 = -\frac{1}{2}$ i $t_2 = \frac{1}{2}$ lako se provjere nejednakosti $f_{12}''(t_1) > 0$ i $f_{12}''(t_2) < 0$.

Stoga je $T = (0, 0)$ prijevojna točka. Budući da je $D_{f_{12}} = [-1, 1]$, f_{12} je konveksna na intervalu $\langle -1, 0 \rangle$, a konkavna na intervalu $\langle 0, 1 \rangle$. (Za $x \in \{-1, 1\}$ f_{12}'' nije definirana, pa u tim točkama f_{12} ne može biti niti konkavna niti konveksna.)

- m) Deriviranjem se dobije $f_{13}''(x) = -\frac{2 \cdot x}{(1+x^2)^2}$. Jednadžba $f_{13}''(x) = 0$ ima jedinstveno rješenje

$x = 0$. Definiranjem $t_1 = -\frac{1}{2}$ i $t_2 = \frac{1}{2}$ lako se provjere nejednakosti $f_{13}''(t_1) > 0$ i $f_{13}''(t_2) < 0$.

Stoga je $T = (0, 0)$ prijevojna točka. Budući da je $D_{f_{13}} = \mathbb{R}$, f_{13} je konveksna na intervalu $\langle -\infty, 0 \rangle$, a konkavna na intervalu $\langle 0, +\infty \rangle$.

- n) Deriviranjem se dobije $f_{14}''(x) = -\frac{2 \cdot x}{(1+x^2)^2}$. Jednadžba $f_{14}''(x) = 0$ ima jedinstveno rješenje

$x = 0$. Definiranjem $t_1 = -\frac{1}{2}$ i $t_2 = \frac{1}{2}$ lako se provjere nejednakosti $f_{14}''(t_1) > 0$ i $f_{14}''(t_2) < 0$.

Stoga je $T = \left(0, \frac{\pi}{2} \right)$ prijevojna točka. Budući da je $D_{f_{14}} = \mathbb{R}$, f_{14} je konkavna na intervalu $\langle -\infty, 0 \rangle$, a konveksna na intervalu $\langle 0, +\infty \rangle$.

2. Odredimo najprije prvu i drugu derivaciju funkcije koja zadaje krivulju K :

$$y' = 4 \cdot x^3 - 6 \cdot x^2 + 2,$$

$$y'' = 12 \cdot x^2 - 12 \cdot x.$$

Iz jednadžbe $y'' = 0$ slijedi $12 \cdot x^2 - 12 \cdot x = 0$, odnosno $x_1 = 0$, $x_2 = 1$. Stoga promatramo zadanu funkciju na intervalima $\langle -\infty, 0 \rangle$, $\langle 0, 1 \rangle$ i $\langle 1, +\infty \rangle$. Odabirom npr. $x = -1$, $x = -0.5$ i $x = 2$ zaključujemo da je funkcija y konveksna na $\langle -\infty, -1 \rangle$ i $\langle 1, +\infty \rangle$, a konkavna na $\langle 0, 1 \rangle$. Dakle, prijevojne točke su $T_1 = (0, -1)$ i $T_2 = (1, 0)$.

Koeficijenti smjera tangenata povučenih u tim točkama su :

$$k_1 = (y')_{x=0} = (4 \cdot x^3 - 6 \cdot x^2 + 2)_{x=0} = 2$$

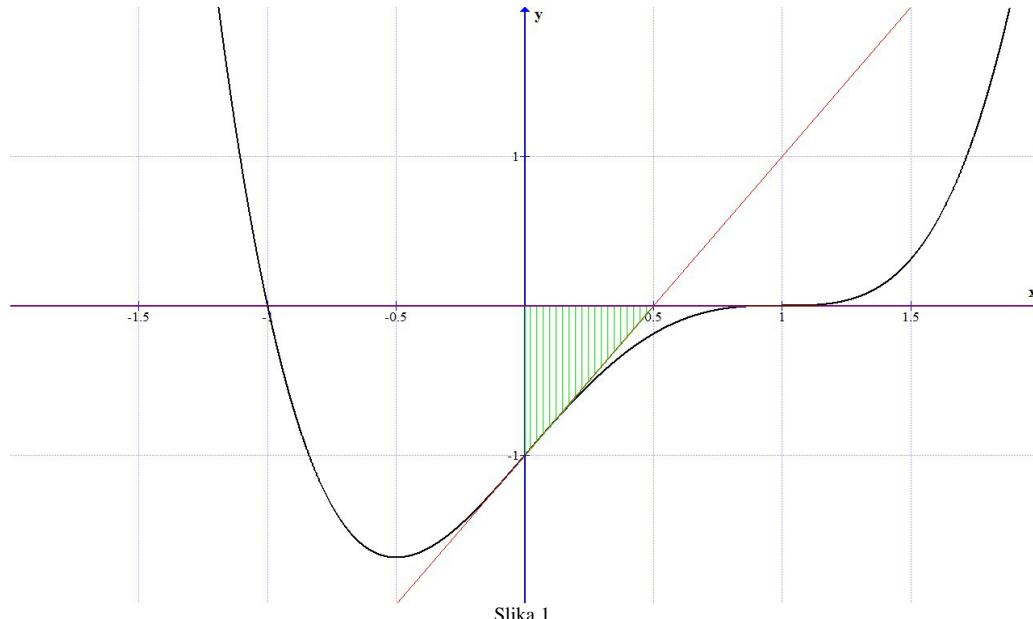
$$k_2 = (y')_{x=1} = (4 \cdot x^3 - 6 \cdot x^2 + 2)_{x=1} = 0.$$

Lako se dobije da su jednadžbe tangenata

$$t_1 \dots y = 2 \cdot x - 1 \Leftrightarrow \frac{x}{1} + \frac{y}{-1} = 1 \text{ i } t_2 \dots y = 0.$$

Nacrtamo li te pravce u pravokutnom koordinatnom sustavu u ravnini, dobivamo Sliku 1.1

Lako vidimo da je tražena površina jednaka $P = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} \cdot 1 = \frac{1}{4}$ kv. jed.

Slika 1.